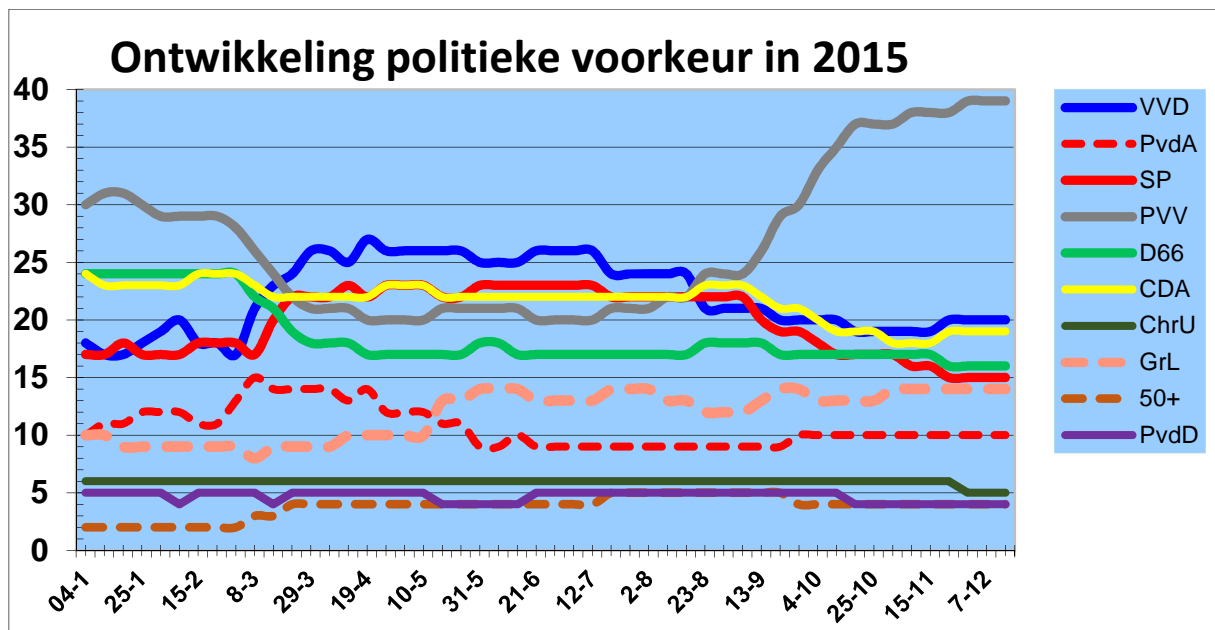

Een politiek systeem in ontbinding

De peiling van vandaag laat zien in welke bijzondere electorale situatie Nederland eind 2015 is beland. Deze resultaten kunnen geplaatst worden in het verlengde van het rapport van het Sociaal Cultureel Planbureau "[De Sociale Staat van het Land](#)", dat deze week verscheen. Daarom is ons weekrapport wat anders van karakter.

Dit electorale jaar kan verdeeld worden in een vijftal periodes:

1. Januari-februari 2015 was een stabiele periode. PVV scoorde rond de 30, CDA en D66 rond de 24 en VVD en SP rond de 18.
2. De campagne voor de Provinciale Statenverkiezingen gaf een sterke electorale beweging te zien. De PVV zakte in korte tijd 10 zetels weg en de VVD steeg naar de eerste plaats rond de 25 zetels. (Wilders was ziek bij het RTL-debat en Rutte pakte het moment door als enige te stellen dat hij liever had dat Nederlandse Jihadisten in Syrie zouden sterven). De PvdA klom in die tijd naar 15 en D66 zakte naar een niveau van 19.
3. Tussen april en begin augustus was het weer een stabiele periode. De enige echte beweging naar boven was die van GroenLinks, toen Jesse Klaver fractievoorzitter werd en het weer gestaag terugzakken van de PvdA naar het niveau van 10 zetels.
4. Tussen half augustus en half oktober steeg de PVV van 24 naar 37 zetels onder invloed van de vluchtelingencrisis. De grootste verliezer in die periode was de SP (-7) en vervolgens het CDA en de VVD (-4).
5. Sinds eind oktober zitten we weer in een stabiele periode. Ook de aanslagen in Parijs hebben vrijwel geen invloed gehad op de electorale verhoudingen. Het rapport van de Commissie Oosting evenmin. De score van deze week is gelijk aan die van de vorige week.

	TK2012	14-12 2014	13-12 2015	Versch in 1 jaar	Versch TK2012
VVD	41	19	20	1	-21
PvdA	38	11	10	-1	-28
PVV	15	28	39	11	24
SP	15	17	15	-2	
CDA	13	24	19	-5	6
D66	12	24	16	-8	4
ChristenUnie	5	6	5	-1	
GroenLinks	4	9	14	5	10
SGP	3	4	3	-1	
Partij voor de Dieren	2	5	4	-1	2
50PLUS	2	2	4	2	2
Overig		1	1		1
Totaal	150	150	150		
VVD+PvdA	79	30	30		-49

Het is veelbetekenend dat ook de score van vandaag hetzelfde is als de vorige week. De antwoorden op de vragen die gesteld zijn naar aanleiding van [de Commissie Oosting](#) (zie het eind van dit rapport) laten namelijk zien dat de meerderheid van de kiezers zowel van de Kamervoorzitter, de Premier en Fred Teeven (als volksvertegenwoordiger) vinden dat ze –mede- in het kader van de bevindingen van dit rapport dienen af te treden.

Maar net zoals bij de aanslagen in Parijs, heeft het geen effect op de electorale verhoudingen. Het is niet zo dat de VVD door deze affaire verder wegzakt dan de 20 zetels waarop die partij nu staat.

Het is vaker zo dat als de verkiezingen al lang geleden zijn geweest en een regering relatief lang regeert (de laatste verkiezingen waren in september 2012 en de regering zit nu langer dan 3 jaar) de oordelen van kiezers uitgekristalliseerd zijn. Alleen heel heftige gebeurtenissen, die haaks staan op het beeld dat kiezers hadden, kunnen dan nog forse electorale gevolgen hebben. (Of bij verkiezingscampagnes, en dan met name als er een nieuwe lijsttrekker is.)

Zo was de PVV al 12 zetels gestegen voordat de aanslagen in Parijs plaatsvonden en werden de “nieuwe kiezers” van de PVV in hun keuze als het ware daardoor bevestigd. En het overgrote deel van de resterende kiezers van de VVD op dit moment vinden, in tegenstelling tot de andere kiezers, niet dat de Premier, de Kamervoorzitter en Fred Teeven zouden moeten aftreden in het kader van de bevindingen van de Commissie Oosting.

En hier zien we een soort aansluiting met de bevindingen van het Sociaal Cultureel Planbureau. Nederlanders zijn over het algemeen tevreden over hun eigen leven, maar duidelijk negatiever over Nederland. En van de instituties zijn ze het negatiefst over regering en politiek. Weliswaar zijn de scores in veel Europese landen nog slechter, maar het is, zeker in een periode met veel onzekerheid op het terrein van veiligheid en gespannen internationale verhoudingen, een risicovolle situatie. Het kan bij voorbeeld verkiezingsuitslagen opleveren, die de bestuurbaarheid van het land verder kan aantasten. (De kans is groot dat na de volgende verkiezingen een regering gaat aantreden dat uit 4 partijen bestaat). En dan nog wel juist in een periode waar een sterk bestuur met een goede basis onder de bevolking zeer gewenst is.

Waar ik al lang op wijs en het rapport van het Sociaal Cultureel Planbureau ook, is het grote verschil in oordelen tussen mensen met een hoge, midden en lage opleiding. In dat rapport van het SCP, wordt op vele plekken gewezen op het steeds sterker uiteenlopen van de opvattingen van die drie groepen kiezers. Het zijn met name de laag opgeleiden en een fors deel van de midden opgeleiden die (heel) weinig vertrouwen hebben in regering/politiek en Europa. En een stuk negatiever zijn over de economie of hun eigen financiële situatie in de toekomst dan de hoger opgeleiden.

Dat is echt een duidelijk verschil met het tweede deel van de twintigste eeuw waar het inkomen een belangrijkere factor was dan opleiding. (In die periode is het gemiddelde opleidingsniveau van de bevolking trouwens sterk gestegen).

Wat het rapport van het Sociaal Cultureel Planbureau niet laat zien is hoe de relatie is tussen het opleidingsniveau en de electorale voorkeur. Hieronder de tabel met het huidige stemgedrag en de partijen die men een kans geeft afgezet tegen het opleidingsniveau.

	Stemt nu	Hoge opl.	Midden opl.	Lage opl.	Geeft kans op stem	Hoge opl.	Midden opl.	Lage opl.
PVV	26%	14%	28%	37%	33%	20%	35%	46%
VVD	13%	16%	13%	8%	22%	28%	24%	12%
CDA	12%	15%	12%	10%	26%	32%	25%	22%
D66	10%	17%	9%	4%	23%	33%	21%	11%
SP	10%	7%	10%	13%	21%	17%	21%	28%
GroenLinks	9%	11%	9%	7%	22%	27%	20%	14%
PvdA	7%	8%	6%	6%	15%	20%	13%	10%
ChristenUnie	3%	4%	3%	3%	10%	11%	11%	9%
Partij vd Dieren	3%	4%	3%	3%	14%	13%	15%	14%
50Plus	3%	2%	3%	4%	8%	4%	8%	12%
SGP	2%	1%	2%	3%	6%	5%	7%	6%
VNL	1%	1%	1%	1%	7%	6%	6%	8%
Andere partij	1%	0%	1%	1%	7%	4%	8%	8%
Totaal	100%	100%	100%	100%	214%	220%	214%	200%

Bij kiezers met hoge opleiding zijn D66, CDA, VVD en in iets mindere mate Groen Links de partijen die het meest genoemd worden. De eerste drie scoren samen 48%. Bij kiezers met lage opleiding is het eigenlijk alleen de PVV (37%). Met de SP erbij is de score 50%.

De tegenstelling is het best te zien op de volgende manier:

VVD, CDA en D66 scoren samen bij de hoger opgeleiden 48% en bij de lager opgeleiden 22%

PVV en SP scoren samen bij de hoger opgeleiden 21% en bij de lager opgeleiden 50%.

Separaat treft u op Peil.nl [het onderzoek aan](#) dat uitgevoerd is naar aanleiding van het uitbrengen van rapport van de Commissie Oosting. En daaruit is het cynisme van een groot deel van het electoraat te herkennen. Hieronder staat een deel van de vragen van dat onderzoek, met het resultaat van alle Nederlanders, degenen die in 2012 VVD hebben gestemd en degenen die nu VVD stemmen. Maar ook het verschil in beantwoording tussen degenen met een hoge en lage opleiding.

Minister Opstelten had destijds gezegd dat het een deal van 2 miljoen betrof. Denkt u dat hij verkeerd voorgelicht was door zijn ambtenaren of denkt u dat hij het echte bedrag toen wel wist, maar niet wilde zeggen?

<i>verticaal gepercentageerd naar</i>	Allen	Stemt nu VVD	Stemde in 2012 VVD	Hoge opl.	Lage opl.
Verkeerd voorgelicht door ambtenaren	26%	59%	41%	30%	22%
Hij wist het wel, maar wilde het niet zeggen	59%	23%	45%	58%	69%
Weet niet/geen antwoord	15%	18%	14%	12%	9%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Denkt u dat de Premier de Kamer bewust verkeerd ingelicht heeft?

<i>verticaal gepercentageerd naar</i>	Allen	Stemt nu VVD	Stemde in 2012 VVD	Hoge opl.	Lage opl.
Ja	70%	19%	53%	66%	79%
Nee	18%	60%	32%	22%	11%
Weet niet/geen antwoord	13%	20%	15%	13%	10%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Denkt u dat wat er bij deze zaak is gebeurd met betrekking tot de informatie aan de Kamer, een uitzondering is, of dat het met grote regelmaat voorkomt?

<i>verticaal gepercentageerd naar</i>	Allen	Stemt nu VVD	Stemde in 2012 VVD	Hoge opl.	Lage opl.
Uitzondering	25%	38%	26%	29%	20%
Komt met grote regelmaat voor	62%	37%	59%	56%	70%
Weet niet/geen antwoord	13%	25%	14%	15%	10%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

62% van de Nederlanders, 70% van de lager opgeleiden, denken dat wat er gebeurd is in deze zaak met betrekking tot het slecht informeren van de Kamer met grote regelmaat voorkomt. 70% van de kiezers, 79% van de lager opgeleiden en 53% van de VVD-kiezers uit 2012 denkt dat Premier Rutte de Kamer bewust verkeerd heeft ingelicht.

Maar de meest indringende tabel is de volgende:

Vindt u dat ..... moet aftreden in het licht van de bevindingen van dit rapport?

	Allen	Stemt nu VVD	Stemde in 2012 VVD	Hoge opl.	Lage opl.
Van Miltenburg moet als Kamervoorzitter aftreden	58%	18%	42%	46%	76%
Teeven moet als kamerlid aftreden	55%	11%	30%	50%	68%
Rutte moet als premier aftreden	51%	2%	30%	36%	72%
Van der Steur en Dijkhoff moeten aftreden	43%	9%	29%	34%	61%

Een meerderheid van de Nederlanders vindt dat Van Miltenburg in het licht van de bevindingen van dit rapport moet afreden (is inmiddels gebeurd), dat Teeven als Kamerlid moet aftreden en -last but not least - Rutte als premier moet aftreden.

Alleen de huidige kiezers van de VVD (13% van alle Nederlanders) vinden dit in overgrote mate niet. Onder de kiezers met een lage opleiding vindt het overgrote deel dat deze drie moeten aftreden, plus Van der Steur en Dijkhoff.

Het totale beeld van de electorale situatie in Nederland op dit moment en de reactie van de kiezers op het rapport van de Commissie Oosting zou niet alleen alle politici in Den Haag ernstig zorgen moeten baren. Zeker na het lezen van dat rapport van de Commissie Oosting kan ik het niet anders omschrijven als een politiek systeem in ontbinding. Uiteindelijk zal de wal het schip gaan keren.

Maurice de Hond